

6. Фетискин Н. П., Козлов В. В. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов. – М. : Изд-во Ин-та психологии, 2002. – 490 с.

Referens

1. Voronyn A. N. Dyahnostyka neverbal'noy kreatyvnoy (kratkyy varyant testa E. P. Torrensa) / A. N. Voronyn // Psykholohycheskoe obozrenye. – 1995. – № 7. – S. 31–33, 75–87.
2. Kozak L. V. Pidhotovka maybutnikh vykladachiv doshkil'noyi pedahohiky i psykholohiyi do innovatsiyanoi profesiyanoi diyal'nosti : monohrafiya / L. V. Kozak ; za red. d-ra ped. nauk, prof., chl.-kor. NAPN Ukrayiny S. O. Sysoyevoyi ; Kyiv. un-t im. Borysa Hrinchenka. – Kyiv : Edel'veys, 2014. – 599 s.
3. Maryhodov V. K. Pedahohyka u psykholohyya [Tekst] : aspekty aktyvyzatsyy tvorchestva u hotovnoy k prof. deyatel'nosti: Ucheb.-metod. posobyе dlya stud. vuzov / V. K. Maryhodov, S. E. Motornaya. – K. : YD «Professyonal», 2005. – 192 s.
4. Morozov A. V. Kreatyvnaya pedahohyka u psykholohyya : Uchebnoe posobyе // A. V. Morozov, D. V. Chernylevskyy. – 2-e yzd., yspr. y dop. – M. : Akazhdemicheskyy Proekt, 2004. – 560 s.
5. Sysoyeva S. O. Tvorchyy rozvytok fakhivtsiv v umovakh mahistratury : monohrafiya / Svitlana Sysoyeva ; Nats. akad. ped. nauk Ukrayiny, Kyiv. un-t im. Borysa Hrinchenka. – Kyiv : Edel'veys, 2014. – 399 s.
6. Fetyskyn N. P., Kozlov V. V. Sotsyal'no-psykholohycheskaya diahnostyka razvytyya lychnosty u malykh hrupp / N. P. Fetyskyn, V. V. Kozlov. – M. : Yzd-vo Ynystyuta Psykholohyy, 2002. – 490 s.

Емчик Александра. Диагностика уровня развития компонентов творческого потенциала магистров дошкольного образования в процессе профессиональной подготовки. Исследуется проблема диагностики творческого потенциала магистров дошкольного образования, которая осуществлялась в процессе профессиональной подготовки в магистратуре по разработанной системе критериев и показателей, отражающих основные компоненты указанного феномена. Анализ результатов изучения сущности и составляющих творческого потенциала магистров дошкольного образования обусловили и определение уровней развития творческого потенциала: репродуктивный (низкий), адаптивный (средний) и инновационно-творческий (высокий).

Ключевые слова: творческий потенциал магистра дошкольного образования, компоненты творческого потенциала, методики диагностики творческого потенциала, уровни развития творческого потенциала.

Iemchyk Oleksandra. Diagnostics of Levels of Components of the Creative Potential of the Masters of Preschool Education in the Process of Professional Training. The article is dedicated to the research of the problem of diagnostics of levels of components of the creative potential of the masters of preschool education in the process of professional training. It was carried out on the developed system of criteria and indicators that represent the main components of the specified phenomenon: motivational, cognitive, creative, operative and reflective ones.

The organization of diagnostics of the creative potential of the masters of preschool education has confirmed the complexity and integrative characteristics of this quality of the personality of educator. There is a need of clear and phased organization of diagnostics of the creative potential of the masters of preschool education in the process of professional training because of providing of completeness of diagnostic data. There is also a need of using of number of standardized test methods with combination of oversight and questionnaire.

Analysis of the research of the nature and components of the creative potential of the master of preschool education determines the levels of development of creative potential: reproductive (low), adaptive (middle) and innovative (high).

The results of diagnostics of the creative potential of the masters of preschool education give us the opportunity to define new effective directions, principles, meaning, forms and methods of development of this quality of the personality of educator in the process of professional training in conditions of magistracy.

Key words: the creative potential of the master of preschool education, the components of the creative potential, methods of diagnosis of the creative potential, levels of the creative potential.

УДК: [37.091.31 -053.2] – 057

Анна Лякішева

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Наукові підходи до розкриття сутності соціальної поведінки

У статті розглянуто наукові підходи до проблеми соціальної поведінки. Проаналізовано наукову літературу з проблеми дослідження. Визначено, що соціальною не можна вважати поведінку чи вчинки індивіда, які орієнтовані на несоціальні, речові об'єкти. Соціальну поведінку трактовано як деяку відносно узгоджену й послідовну сукупність учинків особистості.

Ключові слова: соціальна діяльність, соціальна поведінка, соціальна цінність, вчинок.

Постановка наукової проблеми та її значення. Характерна для українського суспільства трансформація соціальних цінностей своєрідно позначається на соціальному досвіді людини на індивідуальному рівні. В останні десятиліття в Україні усталилася низка суперечливих тенденцій, що виявляються в тому, що, з одного боку, суб'єкт прагне зберігати гуманістичні орієнтації, які відповідають нормам існування, а з іншого – обирати спрощений спосіб адаптації до наявних умов, який почасти не лише не відповідає цим нормам, а й заперечує їх; реалізувати можливість вибору соціальних цінностей, яку надає демократичне суспільство; самовизначитися як індивідуальність на тлі загальної переоцінки антиідеалів і некритичного ставлення до них. Як наслідок, руйнується гармонійний зв'язок суспільства та особистості, який підтримує її соціальне становлення, утруднюється ідентифікація людини із соціальними видами поведінки, утруднюється її належний прояв.

Трансформація соціальних цінностей, що відбувається в Україні, своєрідно визначає соціальний досвід людини на індивідуальному рівні, зумовлює виникнення низки суперечливих тенденцій. З одного боку, суб'єкт прагне зберегти гуманістичні орієнтації, відповідні нормам людського існування, а з іншого – вибирати спрощений спосіб адаптації до умов ринкової економіки, що часто суперечить цим нормам; реалізувати можливість вибору соціальних цінностей, надану демократичним суспільством, самовизначитися як індивідуальність на тлі загальної переоцінки антиідеалів і некритичне ставлення до них. Як наслідок, порушуються зв'язки суспільства й особистості, які підтримують його соціальний прогрес і її соціальне становлення.

Оскільки перетворення зазнають усі сторони життєдіяльності соціуму, хоча й різною мірою, поширено термін «системна трансформація», під яким розуміють «поступові зміни, перетворення суспільних структур, у рамках яких можуть співіснувати паралельно як старі, так і нові елементи. При цьому відбувається поступова трансформація колишніх структур у нові, виникають нові соціальні структури» [7, с. 17].

У процесі трансформації неминує ініціюються соціальні нововведення, які вступають у контакт із попередніми структурами й продукують кінцевий результат як компроміс між дійсним і можливим, між прогресом та консерватизмом. Нововведення як компонент трансформації підкоряються загальним закономірностям виникнення й функціонування нововведень. За таких умов становлення людини як соціального суб'єкта набуває суперечливого характеру, адже механізми та регулятори цього процесу змінюються різними темпами й не завжди відповідають негайним потребам суспільства та особистості. Як наслідок, молодь функціонує в надзвичайно складному й динамічному соціумі, який не просто є середовищем її існування, а постає перед людиною у формі різноманітних за суспільно значущою спрямованістю соціально-моральних завдань, які мусять бути більш чи менш успішно виконанні кожним членом суспільства. Процеси трансформації, що для українського суспільства, зумовлюють виникнення так званого синдрому «сучасної особистості», який охоплює дев'ять ознак: відкритість назустріч інноваціям і змінам; усвідомлення чисельності наявних думок та поглядів, готовність висловлювати й обґрунтовувати особисту думку та водночас толерантність до інших; концентрація уваги більше на майбутньому, ніж на минулому; відчуття суб'єктивної сили; прагнення передбачати майбутні події й планувати свої майбутні дії; довіра до соціального порядку; визнання неминучості наявної нерівності в розподілі благ, цінностей, привілеїв на основі чітко виражених принципів; самовдосконалення, освіта; повага гідності інших людей. Крім того, «екстенціональне становище людини в сучасному суспільстві ... дає їй свободу, автономію, багаті життєві шанси, але за умов постійної необхідності приймати рішення, робити вибір і нести за все це повну відповідальність» [10, 223].

Проблеми функціонування суспільства, особливості його впливу на життєдіяльність і поведінку людей та зворотний вплив цих чинників на характер розвитку суспільства привертати й привертають увагу дослідників різних галузей наукового знання. Адже від дотримання чи порушення соціальної поведінки, здійснення її на засадах інституційованих у суспільстві соціальних норм чи надання переваги їхнім асоціальним типам залежить не лише успішність соціального становлення окремого індивіда, його соціальної взаємодії з іншими людьми, а й ефективність розвитку всього суспільства.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Вивчення сутності соціальної поведінки, характеристика основних її проявів, виявлення способів прогнозування стало предметом наукових розвідок В. Беляєва, М. Бочкарьової, Л. Докторової, В. Магуна, К. Муздибаєва, Л. Орбан-Лембрик, Г. Саганенка, В. Узунової, Г. Щедровицького В. Ядова та ін., які, залежно від ситуації, виокремлюють різні типи поведінки: вербальну (виявляється в мовленні); знакову (реакція на знак); рольову (відповідає вимогам, які висуваються до індивіда згідно з певною роллю); поведінку, що відхиляється (суперечить прийнятим у суспільстві правовим, моральним, соціальним та іншим нормам). Переоцінка особистістю своїх комунікативних можливостей, послаблення критичності при контролі за реалізацією комунікативної

програми поведінки (тобто неадекватність поведінки) негативно позначається на міжособистісних стосунках і групових відносинах, що може викликати агресію, депресію, конфлікт.

Мета статті – розкрити сутність соціальної поведінки та проаналізувати відповідні наукові підходи. Оскільки поведінка є надзвичайно складною за структурою, то вона, як і будь-яка система, може бути розглянута в різних аспектах. Якщо структурувати діяльність відповідно до найближчих і більш віддалених цілей, можна виокремити декілька ієрархічних рівнів поведінки.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Перший рівень – реакція суб'єкта на актуальну предметну ситуацію, на специфічні й швидкозмінні впливи зовнішнього середовища. Це – поведінкові акти. Їх доцільність детермінована з боку суб'єкта «необхідністю встановлення адекватної відповідності між актуальною психофізичною потребою та предметною ситуацією в цей момент, яка зразу переходить у стан порушення “рівноваги” й завдяки новому поведінковому акту замінюється новою “рівновагою”...» [8, с. 26]. Своєрідність поведінки людини залежить від характеру її відносин з іншим співрозмовником чи групою, до якої вона належить. На неї впливають також групові норми й цінності, статусно-рольові приписи.

Надалі виокремлюємо вчинок або звичну дію, яка формується з низки поведінкових актів. Поведінку конкретної особистості можна уявити як систему взаємопов'язаних дій і вчинків індивіда для реалізації певних функцій, які вимагають зв'язку людини із соціумом. Як стверджує Л. Орбан-Лембрик, соціальна поведінка – це відносно узгоджена й послідовна сукупність соціально значущих вчинків особистості [5, с. 87]. Вчинок, тобто комунікативна дія, опосередкована процесом спілкування та взаємодії між людьми, є складовою константою (основною одиницею) соціальної поведінки. У довідковій літературі вчинок схарактеризовано як акт морального самовизначення індивіда, у якому він утверджує себе як особистість у своєму ставленні до інших людей, груп, суспільства. У вчинку індивід, змінюючи себе, змінює ситуацію й у такий спосіб впливає на соціальне оточення.

Доцільність вчинку залежить від більш складних обставин діяльності та відповідає більш високому рівню потреби регулювання поведінки в соціальних умовах. Вчинок – це «елементарна соціально значуща „одиниця” поведінки, а його мета – встановлення відповідності між соціальною ситуацією і соціальною потребою (потребами) суб'єкта» [5, с. 27].

Отже, можна стверджувати, що вчинок виступає провідним механізмом і рушійною силою розвитку та саморозвитку особистості в соціумі. В. Роменець тлумачить вчинок як найяскравіший спосіб вираження людської діяльності, який, з одного боку, уключає до свого змісту особливості історичного рівня культури людини, з іншого – сам визначає цю культуру, будучи проявом суб'єкта історичної діяльності [5, с. 383]. Вчинок – це осередок будь-якої форми людської діяльності, а не лише моральної. Він виражає будь-які відносини між особистістю й матеріальним світом, є способом особистісного існування в ньому. Згідно з поглядами В. Роменця, усе, що існує в людині та в олюдненому світі, є вчинковим процесом і його результатом. Вчинок формує й виявляє найістотніші сили особистості, її активність і творчість у взаємодії зі світом, відкриває його таємницю у формі практичного, наукового, соціально-політичного та іншого освоєння. Отже, уважає дослідник, вчинок слід розглядати як усезагальний філософський принцип, що дає змогу витлумачувати природу людини й світу в їх пізнавальному та практичному аспектах.

У своїй провідній визначеності вчинок вважається комунікативним актом, що здійснюється між особистістю й матеріальним світом. Саме вчинкова комунікація передбачає особистісне виділення людини зі світу. На думку В. Роменця, таку комунікацію можна розуміти як зв'язок, перехід інформації між особистістю та зовнішнім світом, як їх об'єднання, яке має на меті утвердження особистості в матеріальному світі, віднайдення опори для цього. Крім загальної характеристики сутності вчинку, В. Роменець виокремлює його моменти: перший – ситуація (сукупність світових подій, що визначається, висвітлюється особистістю й водночас не визначається нею, оскільки існує поза нею як невідомий, неосвоєний матеріальний світ); другий – мотивація (спрямована напруга співіснування особистісного та матеріального світів, що визначається ситуацією й виявляється в прагненні до комунікації з матеріальним світом); третій – вчинковий акт і його післядія (реальний взаємний перехід перших двох моментів і, як результат вчинку, – подія) [5, с. 384].

Цілеспрямована послідовність вчинків утворює поведінку в тій чи іншій сфері діяльності, де людина переслідує віддалені цілі, досягнення яких забезпечується системою вчинків.

І, нарешті, цілісність поведінки в різних сферах є проявом діяльності в найширшому розумінні цього слова. Цілепокладання на цьому (вищому) рівні становить деякий «життєвий план, найважливішим елементом якого є окремі життєві цілі, пов'язані з основними соціальними сферами діяльності людини» [8, с. 27].

Отже, на всіх рівнях поведінки особистості регулюється її диспозиційною системою, однак у кожній конкретній ситуації й залежно від мети провідну роль відіграє певний рівень диспозицій або навіть конкретне диспозиційне утворення (фіксовані в соціальному досвіді індивіда настановлення на сприйняття та оцінювання умов діяльності, а також уміння поступати в цих умовах певним чином).

Соціальна діяльність і соціальна поведінка людей зумовлені як об'єктивними, так і суб'єктивними факторами. Об'єктивна детермінація охоплює сукупність цілей, інтересів, потреб суспільного розвитку, які реалізуються різними типами соціальних спільнот; суб'єктивна – сукупність ціннісних орієнтацій, інтересів, цілей особи, соціальної групи й т. ін. Основою соціальної діяльності та соціальної поведінки людей є об'єктивні умови життя, які породжують певні потреби й інтереси. Інтереси, зі свого боку, створюють у людей ті чи інші мотиви діяльності. Так, об'єктивна детермінація переходить у суб'єктивну. Цей процес можна розглядати як результат дії певних груп механізмів:

- 1) мотивації соціальної діяльності людини, тобто усвідомлення потреб у вигляді інтересів;
- 2) перетворення інтересів на мету діяльності, тобто формування диспозиційної структури особи;
- 3) індивідуальної поведінки й відносин людини.

Процес переходу від суб'єктивної детермінації до об'єктивної відбувається за допомогою таких механізмів, як:

- 1) перехід від індивідуальної поведінки та індивідуальних відносин до соціальної поведінки й соціальних відносин груп осіб;
- 2) виявлення в соціальних відносинах, які формуються на різних рівнях життєдіяльності суспільства (особистість, група, нація та ін.), соціальних закономірностей [9].

Узагальнюючи викладене вище, можна стверджувати, що поведінка людини – це вчинки, які підпадають під зовнішнє спостереження, певна послідовність і дії індивідів, що стосуються інтересів інших людей, їхніх груп, усього суспільства. Поведінка набуває соціального сенсу, стає особистісною, коли індивід залучається до спілкування з іншими людьми. Ідеться, насамперед, про свідому поведінку, реалізацію в діях і вчинках таких зв'язків та відносин, у яких суб'єкт поведінки бере участь як розумна істота, котра свідомо ставиться до своїх дій. Тобто будь-який прояв людської поведінки є у своїй основі соціальним. Оскільки кожне суспільство потребує стабільності, актуалізується проблема дослідження основних параметрів просоціальної поведінки.

У психології під просоціальною поведінкою розуміємо поведінку особи серед людей, спрямовану на їхнє благо без отримання будь-якої особистої користі [3].

Поряд із цим відомі альтернативні тлумачення терміна «просоціальна поведінка». Найбільш поширеними серед них є такі, як:

- просоціальна поведінка (prosocial behavior) – поведінка, зумовлена наміром бути корисним для інших (Г. Крайг, Д. Бокум);
- просоціальна поведінка (prosocial behavior) – позитивна, конструктивна, соціально корисна поведінка, протилежність асоціальної поведінці (Майерс Д. Социальная психология. Интенсивный курс / Глоссарий по книге);
- просоціальна поведінка (prosocial behavior) – будь-які дії, які: а) мають на меті принести користь іншій людині... (Жмуров В. А. Большая энциклопедия по психиатрии. – 2-е изд., 2012);
- просоціальна поведінка – походить від латин. *pro* – применник, що означає дії (Кондаков И. Психологический словарь, 2000);
- просоціальна поведінка (prosocial behavior) – позитивна, конструктивна, соціально корисна поведінка; протилежність асоціальної поведінці (Кратний словарь-справочник по психологи. – РУДН, 2004);
- просоціальна поведінка – будь-який вчинок, який допомагає іншим або спрямований на благо оточуючих, але при цьому щось приховує в собі (Кордуэл М. Психология от А до Я: словарь-справочник, 2000);
- просоціальна поведінка слугує збереженню й зміцненню наявних соціальних систем (Нартова-Бочавер С. К. Дифференциальная психология, глоссарий (за Я. Рейковским);
- просоціальна поведінка (prosocial behavior) – складається з реакцій, які не передбачають очевидних вигод (Корсини Р., Ауэрбах А. Психологическая энциклопедия).

Одним із найвидатніших представників німецької соціологічної думки початку ХХ ст., який намагався виявити суб'єктивний зміст, що його люди надають своїм вчинкам, коли «діють разом», уважається М. Вебер. Тобто акцентується на вивчення соціальної поведінки, під якою розуміємо такі дії людей, які вони свідомо співвідносять із поведінкою інших [2]. Визнаючи існування великої кількості типів соціальної діяльності, найпростішим із них науковець уважав елементарну спільну

дію. Наводячи як приклад зіткнення двох велосипедистів, німецький соціолог відзначав, що це зіткнення не можна назвати спільно орієнтованими діями але «попередні спроби запобігти цьому інцидентові, так само, як і можливу “сутичку” їх або спробу дійти мирної “згоди”, ми вже відносимо до дій вищезгаданого типу» [2, с. 384]. У точнішому значенні, соціальними діями називав такі дії, які свідомо орієнтовані на певні «сподівання» й ґрунтуються на певних, наперед зумовлених засадах, що є «раціонально визначеними». Ці дії відповідають установленому порядку або, навпаки, суперечать йому, хоча й зважають на його існування.

Для кращого окреслення сутності свого розуміння соціальної взаємодії М. Вебер зводить її до певних умовних схем типу «мета дії – способи її досягнення» – раціоналізує. Проте науковець попереджає, що раціональна соціальна дія не вичерпує всієї багатоманітності форм людського спілкування й поведінки, оскільки велику роль тут відіграють традиції, емоції та інші нераціональні моменти. Така раціоналізація розглядалася як своєрідний «ідеальний тип», за допомогою якого він прагнув чітко розмежувати пізнання соціальних явищ і ціннісний підхід до них, доводячи, що «каузальний аналіз і вибір між цінностями є речами хоча й взаємопов'язаними, однак принципово різними» [6, с. 26].

М. Вебер стверджував, що індивідуальні дії структурно та інституційно формують соціальну реальність. Тобто вони є не «пасивними елементами», а необхідною умовою її функціонування. Будь-яка дія людини набуває соціального характеру, коли в її основу покладають суб'єктивну мотивацію індивіда, його орієнтацію на інших, вибір способу взаємодії з навколишньою дійсністю, які зумовлюються наявною в нього системою цінностей [2, с. 314]. Ґрунтуючись на таких ідеях, німецький соціолог виокремлював відповідні конструкції ідеально-типових моделей реальної поведінки людей:

- цілераціональну (у її основу покладають очікування певної поведінки предметів зовнішнього світу та інших людей, свідомий вибір і розрахунок; критерієм раціональності є успіх);
- ціннісно-раціональну (ґрунтується на переконаннях людини, усвідомлені нею свого обов'язку);
- афективну (реакція на незначні обставини, що проявляється через актуальні почуття);
- традиційну (система автоматичних реакцій на звичайні подразники, звички) [2, с. 317].

В оптимальному варіанті, на переконання М. Вебера, людина для успішної соціальної взаємодії має володіти всіма наведеними типами поведінки, кожний із яких вона свідомо чи спонтанно (але відповідно до конкретних умов) обирає в процесі взаємодії з іншими.

Отже, у розумінні М. Вебера, «соціальна дія» – це дія людини (незалежно від того, має вона зовнішній чи внутрішній характер, передбачає невтручання чи терпляче прийняття), яка згідно з передбаченими нею чи кількома дійовими особами сенсами співвідноситься з діями інших людей чи орієнтована на них. Для набуття соціальної характеристики дія має володіти, як мінімум, двома ознаками: по-перше, вона має бути раціональною, усвідомленою; по-друге, має орієнтуватися на поведінку інших людей. Соціальними не можна вважати поведінку чи вчинки індивіда, які орієнтовані на несоціальні, речові об'єкти. У цій концепції акцентовано на індивідові й нівелюється розгляд суспільства як самостійної реальності. Соціальну поведінку розглянуто як деяку відносно узгоджену й послідовну сукупність учинків особистості. У кожній конкретній ситуації ця сукупність зумовлює певну лінію поведінки або стереотип поведінки. Особистість як соціальна істота може мати декілька типів поведінки. До того ж поведінка однієї й тієї самої особи в різних соціальних умовах є різною.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Проведений нами аналіз наукової літератури дає підставу зробити такі висновки.

За своєю сутністю соціальна поведінка – це зовнішній прояв вчинкової діяльності, у процесі якої виявляється конкретна позиція людини. Серед механізмів, що детермінують поведінку індивіда, надають їй соціального характеру, важливе місце посідають соціальні норми, соціальні настановлення (диспозиції), які формуються під впливом взаємодії зовнішніх обставин і внутрішніх його мотивів, вибірковості ціннісних ставлень до об'єктів та суб'єктів соціальної дійсності.

Джерела та література

1. Громов И. А. Западная теоретическая социология : [монография] / И. А. Громов, А. Ю. Мацкевич, В. А. Семенов. – М. : Ольга, 1996. – 286 с.
2. Избранное. О некоторых категориях понимающей социологии / Макс Вебер ; отв. ред. и сост. Я. М. Вебер. – М. : Юрист, 1994. – 702 с.

3. Краткий словарь психологических терминов. М. Кордуэлл // Психология от А до Я : словарь-справочник, 2000 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://vocabulary.ru/dictionary/16/word/prosocialnoe-povedenie>
4. Основи психології : підручник / за заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – К. : Либідь, 1995. – 632 с.
5. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія : посібник / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К. : Академвидав, 2003. – 448 с.
6. Погорілий О. І. Соціологічна думка ХХ століття : навч. посіб. / О. І. Погорілий. – К. : Либідь, 1996. – 224 с.
7. Ручка А. Особенности системной трансформации современного украинского общества / А. Ручка // Современное общество. – 1994. – № 4. – С.14–18.
8. Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности / [Л. В. Борзикова, В. В. Водзинская, В. Н. Каюрова [и др.] ; ред.: В. А. Ядов]. – Л.: Наука, 1979. – 264 с.
9. Соціальна поведінка особистості [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forlawyer.com.ua/index.php?newsid=3829>
10. Штомпка П. Соціологія. Теорія сучасного суспільства : пер. с пол. С. М. Червоной / П. Штомпка. – М. : Логос, 2005. – 664 с.

Referens

1. Gromov I. A. Zapadnaja teoreticheskaja sociologija : [monografija] / Gromov I. A., Mackevich A. Ju., Semenov V. A. – М. : Ol'ga, 1996. – 286 s.
2. Izbrannoe. O nekotoryh kategorijah ponimajushhej sociologii / Maks Veber ; otv. red. i sost. Ja. M. Veber. – М. : Jurist, 1994. – 702 s.
3. Kratkij slovar' psihologicheskikh terminov / M. Kordujell. psihologija ot A do Ja : Slovar'-spravochnik, 2000 g. [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : <http://vocabulary.ru/dictionary/16/word/prosocialnoe-povedenie>
4. Osnovi psihologii : pidruchnik / za zagal. red. O. V. Kirichuka, V. A. Romencja. – К. : Libid', 1995. – 632 s.
5. Orban-Lembrik L. E. Social'na psihologija : posibnik. – К. : Akademvidav, 2003. – 448 s.
6. Pogorilij O. I. Sociologichna dumka HH stolittja : navch. posibnik / O. I. Pogorilij. – К. : Libid', 1996. – 224 s.
7. Ruchka A. Osobennosti sistemnoj transformacii sovremennogo ukrainskogo obshhestva / A. Ruchka // Sovremennoe obshhestvo. – 1994. – № 4. – S. 14–18.
8. Samoreguljacija i prognozirovanie social'nogo povedenija lichnosti / [L. V. Borzikova, V. V. Vodzinskaja, V. N. Kajurova, V. S. Magun, G. I. Saganenko, V. N. Uzunova, A. A. Semenov ; red. : V. A. Jadov]. – Л. : Nauka, 1979, 264 s.
9. Social'na povedinka osobistosti [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : <http://forlawyer.com.ua/index.php?newsid=3829>
10. Shtompka P. Sociologija. Teorija sovremennogo obshhestva : per. s pol'sk. S. M. Chervonoj. – М. : Logos, 2005. – 664 s.

Лякишева Анна. Научные подходы к раскрытию сущности социального поведения. В статье рассматриваются научные подходы к проблеме социального поведения. Сделан анализ научной литературы по проблеме исследования. Определено, что социальным нельзя считать поведение или поступки индивида, которые ориентированы на несоциальные, вещественные объекты. Социальное поведение рассматривается как некоторая относительно согласованная и последовательная совокупность поступков личности.

Ключевые слова: социальная деятельность, социальное поведение, социальная ценность, поступок.

Leakisheva Anna. The Scientific Approaches to Disclosure of The essence Social Behavior. Socially be considered conduct or actions of individuals that are focused on nesotsialna, real objects. This concept emphasizes the individual and society leveled consideration as an independent reality. Social behavior is seen as some relatively coherent and consistent set of behaviors of the individual.

Key words: social work, social behavior, social value, action.

УДК 378.011.3-051:303.6

Ірина Остапівська

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Проблеми формування інформаційної культури майбутніх учителів початкових класів

У статті досліджено поняття «культура», «інформаційна культура», «інформаційна культура особистості»; актуалізовано зміст та диференціацію термінів «інформаційна культура» й «інформаційна культура особистості».